

Оцінювання інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання харчової промисловості

Юринець З.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка

Круглякова В.В.

аспірант кафедри менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті досліджено проблеми оцінки інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання харчової промисловості. Наведені основні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємств та запропоновані компоненти інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості. Розроблено методологію розрахунку інтегрального показника оцінки інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості.

Ключові слова: інновації, харчова промисловість, підприємництво, інноваційний потенціал, інтегральний показник, компоненти.

Юринець З.В., Круглякова В.В. ОЦЕНИВАНИЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

В статье исследованы проблемы оценки инновационного потенциала субъектов хозяйствования пищевой промышленности. Наведены основные подходы к оценке инновационного потенциала предприятия и представлены компоненты инновационного потенциала предприятий пищевой промышленности. Разработанная методология расчета интегрального показателя оценки инновационного потенциала предприятий пищевой промышленности.

Ключевые слова: инновации, пищевая промышленность, предпринимательство, инновационный потенциал, интегральный показатель, компоненты.

Yurynets Z.V., Krugliakova V.V. THE ESTIMATION OF INNOVATIVE POTENTIAL OF BUSINESS ENTITIES IN FOOD INDUSTRY

In the article the authors studies problems of innovation potential evaluation of the food industry business entities. The main approaches to assessment of enterprises innovative potential are induced. Components of innovative potential of business entities of the food industry is proposed. The method of calculating the integrated indicator of an estimation of innovative potential of food industry enterprises is justified.

Keywords: innovations, food industry, entrepreneurship, innovation potential, integrated indicator, components.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах розвитку серед головних заходів, які дають змогу суб'єктам господарювання харчової промисловості підвищувати власну конкурентоспроможність, важливе місце відводиться формуванню інноваційної стратегії, управлінню й оцінці інноваційного потенціалу, вибору методів його нарощення.

Процес управління інноваційним потенціалом на мікроекономічному рівні передбачає необхідні елементи, що співвіднесені із функціональними завданнями суб'єктів господарювання: розроблення цілей та завдань відповідно до моделі процесу управління інноваційним потенціалом; розроблення виконавчих процедур; виявлення й оцінювання інноваційного потенціалу; формування та

нагромадження інноваційного потенціалу; оцінювання й аналіз ефективності використання інноваційного потенціалу; проведення розширеного аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища організацій; побудови матриці реагування на дії конкурентів на основі оціненого інноваційного потенціалу; вибір методів і форм управлінського впливу на підвищення ефективності інноваційного потенціалу; вибір методів трансферу інноваційних розробок; мотивування до максимального використання інноваційного потенціалу; контроль і коригування результатів управління інноваційним потенціалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження головних проблем та процесів, які виникають у ході інноваційної діяльності суб'єктів господарювання віднайшли відобра-

ження у працях таких вчених, як О. Амоша, Ю. Бажал, О. Балабан, В. Геєць, В. Губіна, С. Іляшенко, Д. Карамішев, М. Кизима, Б. Малиняк, В. Пономаренко, Л. Федулова, П. Цибулов та ін. Значний внесок у дослідження інноваційного потенціалу здійснили: Л. Антонюк, О. Гаврилюк, Т. Гнатська, Н. Дацій, Л. Дейнеко, І. Новіков, В. Потапенко, В. Федоренко та ін. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним процесом і потенціалом досліджуються у наукових працях П. Друкера, Дж. Кейнса, Р. Нельсона, М. Портера, Б. Санто, Б. Твісса, Й. Шумпетера та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на доволі значний внесок у вирішення теоретичних і практичних аспектів зазначеної проблематики, залишається низка дискусійних питань, а саме: пошук оптимального підходу до оцінювання інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання харчової промисловості, обчислення рівня інноваційного потенціалу із врахуванням усіх необхідних його компонентів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основна ціль статті полягає у поглибленому вивченні теоретико-методологічних основ дослідження інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційний потенціал суб'єктів господарювання – це комплекс прогнозованих чи мобілізованих ресурсних, системних, функціональних можливостей, які дають змогу створювати, впроваджувати та реалізовувати інновації різних видів, забезпечувати конкурентоспроможність продукції (послуг) суб'єктів господарювання відповідно до цілей їх діяльності та інноваційної стратегії [1].

Проведений контент-аналіз дав змогу виокремити найбільш поширені підходи до дослідження інноваційного потенціалу господарюючих суб'єктів (табл. 1). Кожен підхід має переваги і недоліки та здебільшого доповнює попередній.

Серед усіх зазначених методів і підходів до оцінювання інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання найбільш вагомим залишається ресурсний підхід, оскільки дає змогу реально виявляти усі можливості втілення інноваційного процесу організаціями та максимально враховувати усі компоненти інноваційного потенціалу. Здебільшого для оцінювання інноваційного потенціалу підприємств застосовують надто громіздкі методи дослідження, де включають чи не усі

можливі елементи потенціалу. Такі підходи лише ускладнюють процес аналізування, оцінювання й обчислення рівня інноваційного потенціалу підприємств.

На сучасному етапі поступу економіки України питання функціонування суб'єктів господарювання харчової промисловості актуалізовані не лише проблемою посилення конкурентоспроможності харчової продукції, але й потребою активного впровадження передових досягнень НТП та інтелектуалізацію усіх факторів виробництва.

Отже, на підставі вищесказаного та проведеного контент-аналізу пропонуємо інноваційний потенціал суб'єктів господарювання харчової промисловості розглядати через призму чотирьох головних компонентів: економічна, організаційно-технічна, фінансово-інвестиційна й управлінська компоненти. Показники, які характеризують кожен напрям оцінювання інноваційного потенціалу наведені у таблиці 2.

Для обчислення рівня інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання харчової промисловості потрібно здійснювати аналіз та оцінку отриманих показників з показниками базового (еталонного) періоду або за рівнем відхилення від нормативного значення щодо діяльності суб'єктів господарювання.

Інтегральний показник рівня інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання харчової промисловості будемо визначати так (I_{rn}):

$$I_{rn} = \sum_{i=1}^n \frac{\sum_{j=1}^m D_{ij}}{m} * V_i, \quad (1)$$

D_{ij} – результуюче значення j -го показника, що належить до i -ї групи індикаторів;

V_i – сила впливу i -ї групи, по якій проводиться оцінка, на узагальнений рівень інноваційного потенціалу;

m – кількість показників у кожній групі оцінювання;

n – кількість груп, за якими проводиться оцінка.

У практичних додатках теорії нечітких множин використовується велика кількість різних типів функцій приналежності. Однак найбільшу популярність отримала функція приналежності (бажаності) Харінгтона, введена емпіричним шляхом. Система оцінювання, розроблена Харінгтоном, у літературі названа безрозмірною шкалою бажаності. Значення шкали мають інтервал від 0 (нижній рівень) до 1 (найкраще значення) і мають п'ять піддіапазонів якості [8, с. 171-174].

Таблиця 1

Основні підходи до оцінювання інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання

Підходи щодо дослідження інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання	
<i>Ресурсний підхід до вивчення й оцінювання інноваційного потенціалу</i>	
Характеристика	Інноваційний потенціал розглядають як множину ресурсів, які забезпечують проведення інноваційної діяльності суб'єктами господарювання.
Ключові моменти	Дає змогу провести оцінювання поточного стану розвитку інноваційної діяльності та процесу; реальним є виявлення можливостей втілення інноваційного процесу за умови взаємозв'язку ресурсних елементів інноваційного потенціалу та їх граничними формами ознаки, цільовими напрямками й орієнтирами. Для цього підходу характерним є відсутність повноти дослідження, оскільки за різних обставин та умов ресурси на підприємствах можуть використовуватися по-різному, давати в кінцевому випадку різні економічні результати, а отже, не можуть бути головним джерелом інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів.
<i>Дослідження особливостей та окремих аспектів інноваційного потенціалу</i>	
Характеристика	Здебільшого інноваційний потенціал пов'язують із інтелектуальним, творчим, науковим чи науково-технічним потенціалами.
Ключові моменти	Цей підхід вимагає коригування та врахування особливостей інноваційного розвитку, процесів, йому притаманна порівняно невисока складність проведення обчислень.
<i>Комплекс можливостей використання виробничого потенціалу та ресурсів</i>	
Характеристика	Акцентує увагу на використаних і прихованих ресурсних можливостях. Останні особливо цінні, оскільки завдяки ним за умови виявлення і реалізації можна досягнути намічених цілей
Ключові моменти	Цей підхід більш глибоко та повніше виявляє особливості інноваційного потенціалу, оскільки розкриває поняття прихованих можливостей і ресурсів, однак виявлення цих можливостей викликає певну складність
<i>Поєднання усіх вищеписаних підходів</i>	
Характеристика	Інноваційний потенціал проявляється як певна міра здатності (наявність і збалансованість складу та структури елементів інноваційного потенціалу), готовності (достатність рівня розвитку потенціалу здійснення інноваційних процесів у країні) господарюючого суб'єкта проводити інноваційну діяльність і втілювати інноваційний процес.

Джерело: розроблено на основі [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8]

Таблиця 2

Показники для оцінювання інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання харчової промисловості

1. Економічна компонента
• Чистий дохід від реалізації продукції (інновації, технології, товарів, робіт, послуг)
• Чистий дохід від реалізації продукції (інновації) в розрахунку на одного споживача
• Частка прибутку, який отриманий від реалізації продукції (інновації), у загальному обсязі прибутку за рік (період)
• Швидкість просування продукції (інновації) на ринок
• Прибуток, який отриманий від реалізації патентів
• Відношення прибутку, який отриманий від реалізації патентів, до витрат на їхню розробку
• Економія витрат у разі впровадження інновацій (технології) за рік (період)
• Відносна економія витрат у разі впровадження інновацій (технології) за рік (період) (до загального обсягу валового прибутку)
• Частка поточних витрат на НДДКР у виручці
• Частка капітальних витрат на НДДКР у загальному обсязі інвестицій
• Конкурентоспроможність продукції (інновації)
• Частка ринку продукції (інновації)
• Частка витрат на збут, просування продукції (інновації) у загальному обсязі витрат
• Відношення виручки від реалізації продукції (інновації) до витрат на її просування

• Продуктивність праці у результаті впровадження інновацій, реалізації продукції (інновацій)
• Частка персоналу, задіяного в інноваційних проектах на звітну дату порівняно з базовим роком
• Обсяг реалізації продукції у вартісному вираженні порівняно із базовим роком
2. Організаційно-технічна компонента
• Частка високотехнологічного обладнання (технологій) у загальній структурі матеріально-технічного забезпечення
• Тривалість циклу розроблення, освоєння, виробництва продукції (інновації)
• Рівень ритмічності розроблення, освоєння, виробництва продукції (інновації)
• Кількість упроваджених нових видів технологічних процесів за період (рік)
• Кількість освоєних нових видів продукції
• Питома вага продукції, виготовленої за прогресивною (інноваційною) технологією в загальному обсязі продукції
• Коефіцієнт використання виробничої потужності у разі виробництва продукції (інновації)
• Коефіцієнт гнучкості виробництва
• Коефіцієнт прогресивності технології
• Рівень браку продукції (інновації)
• Рівень технічної озброєності й енергоозброєності
• Загальна кількість впроваджених інновацій за період (рік)
• Кількість патентів, які отримані за період (рік)
• Ступінь використання сучасних комп'ютерних технологій
• Кількість інноваційних заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва на звітну дату порівняно з базовим роком
• Коефіцієнт модернізації устаткування на звітну дату порівняно з базовим роком
• Коефіцієнт зносу обладнання
3. Фінансово-інвестиційна компонента
• Рентабельність реалізованої продукції (інновації)
• Рентабельність сукупного капіталу
• Рентабельність власного капіталу
• Рентабельність інвестованого капіталу
• Рентабельність активів
• Рентабельність технічного капіталу
• Інвестиції в основний капітал
• Коефіцієнт оборотності активів
• Коефіцієнт оборотності запасів (у днях)
• Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (за чистим доходом від продажів продукції (інновації), у днях)
• Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)
• Гудвіл (вартість ділової репутації)
• Грошовий потік за усіма видами діяльності та загалом по підприємству
4. Управлінська компонента
• Коефіцієнт ефективності системи управління (відношення витрат на управління підприємством до виручки від продажів продукції, товарів, робіт і послуг)
• Коефіцієнт ефективності апарату управління (відношення обсягу продажів до середньо-облікової чисельності працівників апарату управління)
• Рівень оплати праці персоналу, який задіяний у НДДКР
• Рівень кваліфікації персоналу, який задіяний у НДДКР на звітну дату порівняно з базовим роком
• Рівень раціональності побудови структури управління та бізнес-моделі компанії
• Рівень розподілу сфер відповідальності, обов'язків і повноважень
• Ступінь інтенсифікації виробництва
• Частка новітніх (інноваційних) управлінських технологій у структурі системи управління за період (рік)

Таким чином, шкала інтерпретації та межі значень інтегрального показника оцінювання інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання харчової промисловості в контексті груп подані у табл. 3.

Таблиця 3

Шкала інтерпретації та межі значень інтегрального показника оцінювання інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання харчової промисловості

Рівень	Межі значень інтегрального показника оцінювання інноваційного потенціалу
Нижній рівень	(0 – 0,2]
Рівень нижче середнього	(0,2 – 0,37]
Середній рівень	(0,37 – 0,63]
Рівень вище середнього	(0,63 – 0,8]
Високий рівень	(0,8 – 1]

Узагальнені оцінки у межах груп отримуються через підсумок усіх одиничних оцінок, що відносяться до певної групи. Водночас

інтегральний показник одержується через додавання підсумкових результатів оцінок. Також в процесі розрахунку рівня інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання харчової промисловості треба брати до уваги ступень впливу усіх груп оцінювання (їхні ваги), які можна одержати у результаті проведення експертного оцінювання.

Висновки з цього дослідження. Одним із невід'ємних завдань у ході формування й управління інноваційним процесом і діяльністю суб'єктів господарювання харчової промисловості є виявлення, формування та нарощення інноваційного потенціалу із виділення його головних компонентів. Серед цих компонентів ключовими вважаємо економічну, організаційно-технічну, фінансово-інвестиційну й управлінську компоненти. Щодо обчислення рівня інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання, то цей процес повинен бути не ускладненим, доступним і максимально зрозумілим. За таких обставин оцінка інноваційного потенціалу дасть змогу виявити та проаналізувати усі потенційні можливості та ресурсне забезпечення досліджуваних об'єктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юринець З. В. Нейромережеве моделювання як інструмент прогнозування інноваційного розвитку економіки України / З. В. Юринець, В. В. Круглякова // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 6. – С. 425-432.
2. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління / А. В. Гриньов. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 308 с.
3. Гришова І. Ю. Підходи до формування інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості / І. Ю. Гришова, Т. М. Гнат'єва // Економіка та інноваційний розвиток національного господарства: Інноваційна економіка. – 2013. – № 1(39). – С. 15–18.
4. Губіна В. В. Інновації як фактор конкурентоспроможності в харчовій промисловості / В. В. Губіна // Ефективна економіка. – 2013. – № 7. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=376>.
5. Дейнеко Л.В. Харчова промисловість України: ефективність використання виробничих ресурсів і кадрового потенціалу / Л.В. Дейнеко [та ін.] ; НАН України ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – К., 2013. – 120 с.
6. Інновації : проблеми науки та практики: монографія / [під ред. д.е.н., проф. В. С. Пономаренка, д.е.н., проф. М. О. Кизима, д.е.н., проф. О. М. Тищенко]. – Х. : ФОР Александрова К.М.; ІНЖЕК, 2008. – 232 с.
7. Федулова Л. І. Обґрунтування напрямів інноваційного розвитку підприємств хлібопекарної галузі : [монографія] / Л. І. Федулова. – К. : НУХТ, 2009. – 512 с.
8. Грабовський О. В. Регуляризація визначення показників якості функціонування ІВС з врахуванням нечіткості інформації / О. В. Грабовський, С. Л. Волков, О. О. Скопа // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Нові рішення в сучасних технологіях. – Х: НТУ «ХПІ», – 2013. – № 26(999). – С. 169-174.